

Tvistelovbrev nr. 12 B

Veiledning og aktiv saksstyring

Rettsens veiledning: § 11-5 angir rammene for rettens plikt og adgang til å gi partene veiledning i saken. Første ledd omhandler veiledning om saksbehandlingen (**prosessuell veiledning**), mens annet til femte ledd omhandler materiell veiledning. Sjette og syvende ledd er fellesregler for de ulike former for veiledning. Annet ledd om prosessuell veiledning viderefører i hovedsak gjeldende rett, jf. tvistemålsloven § 87. Imidlertid en viss utvidelse av pliktene i forhold til advokater som opptrer som prosessfullmektig, jf. Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 406 og NOU 2001: 32 side 708.

Kjerneområdet vil stadig være veiledning overfor selvprosederende parter, jf. også sjette ledd. Annet ledd fastslår at formålet med **materiell veiledning** er å bidra til materielt riktige avgjørelser. Innholdet i og rammene for den materielle veiledning angis i tredje til femte ledd jf. sjette og syvende ledd. Etter tredje ledd har retten en plikt til å sørge for klarlegging i forhold til de krav som fremmes, påstandsgrunnlagene og hva som kan utledes av de bevis som skal føres, sml. tvistemålsloven § 86 annet ledd. Fjerde og femte ledd omhandler den ”egentlige” materielle veiledning – hvilken adgang retten har til å be om eller gjøre partene oppmerksom på faktiske og rettslige spørsmål som partene ikke har berørt eller oppfordre partene til å tilby bevis, se nærmere Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 406–407.

Tvistemålsloven har ingen tilsvarende regler. Departementet antar at tvisteloven vil medføre at rettens materielle veiledning får større omfang enn etter gjeldende rett – dels på bakgrunn av § 11-5 fjerde og femte ledd jf. sjette og syvende ledd, dels som følge av småkravsprosessen (flere parter uten prosessfullmektig) og dels som følge av at reglene om aktiv saksstyring lettere vil kunne initiere materiell veiledning på et så tidlig tidspunkt at betenkelighetene blir mindre. I proposisjonen inntas også en mindre restriktiv holdning til materiell veiledning enn det utvalgets forslag la opp til, jf. Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 173. Etter syvende ledd er skranken at veiledningen ikke må svekke tilliten til at retten er upartisk. Det er heller ikke adgang til gi partene råd om hvilket standpunkt de bør innta eller hvilke prosesshandlinger som bør foretas.

Aktiv saksstyring er et grunnleggende prinsipp i den nye tvisteloven. § 11-6 gir de generelle regler for rettens aktive saksstyring. Bestemmelsen må ses i sammenheng med enkeltreglene om aktiv saksstyring – som konkretiserer pliktene, se særlig §§ 9-4 (saksforberedelsen), 9-11 (forberedelse av hovedforhandling), 9-13 (styring av hovedforhandling) og 10-2 annet ledd (saksstyring i småkravsprosessen). Det vises til behandlingen av disse bestemmelsene i tvistelovbrev nr. 9, 10 og 11 og generelt i proposisjonen side 177–182 med videre henvisninger.

Retten har plikt til følge opp planen for saksbehandlingen, jf. § 9-4. Annet ledd gir retten en generell kompetanse til å sette frister for prosesshandlinger, se nærmere i proposisjonen side 408. Tvistemålsloven har ingen slik generell regel, men den er i samsvar med gjeldende rett.

Saksstyringen er et dommeransvar lagt til forberedende dommer, jf. tredje ledd. I Ot.prp.nr. 51 side 409 er uttalt at det normalt vil være praktisk at samme dommer beholder ansvaret for saken gjennom hele saksforberedelsen. Det er videre uttalt at

”for at reglene om aktiv saksstyring best mulig skal oppfylle sitt formål, er det etter departementets syn også nødvendig at domstollederen i størst mulig grad legger opp til at saksforberedende dommer også er dommer under hovedforhandlingen i tingretten eller ankeforhandlingen i lagmannsretten.”

Har retten flere medlemmer under rettsmøter eller rådslagninger, er det rettens leder som har ansvaret for saksstyringen, jf. fjerde ledd.

Domstollederen er i loven pålagt et selvstendig ansvar for å påse at plikten til aktiv saksstyring følges opp, jf. § 11-7. Bestemmelsen oppfylder kravene etter EMK artikkel 13 om et effektivt nasjonalt botemiddel når retten til domstolsbehandling innen rimelig tid blir krenket. Men regelen gir flere sanksjoner enn det som følger av kravene etter EMK artikkel 13.

Dersom saksstyringen går for langsomt eller er fraværende, skal domstollederen gripe inn og gi de nødvendige pålegg, jf. første ledd første punktum. En part kan kreve at domstollederen griper inn, jf. første ledd annet punktum. Foreligger det en ”vesentlig tilsidesettelse” av pliktene til aktiv saksstyring, kan domstollederen overføre saken til en annen dommer eller håndtere den selv, jf. annet ledd.

Domstolleders beslutninger etter første og annet ledd kan ankes. Dersom domstolleder er forberedende dommer eller inhabil av andre grunner treffes avgjørelse av overordnet domstol jf fjerde ledd. Det samme gjelder dersom domstolleder ikke har truffet avgjørelse vedrørende en begjæring fra en part innen en måned.

Aktuelle problemstillinger:

1. Hvor langt kan og bør retten gå i materiell veiledning? Vil tvisteloven medføre en større grad av materiell prosessledelse?
2. Når vil det kunne oppstå en plikt for prosessuell veiledning overfor parter representert med prosessfullmektig? Hvor omfattende er plikten overfor selvprosederende parter?
3. Domstollederens medansvar ved aktiv saksstyring:
 - a) Hvor tett bør domstolleders oppfølging etter § 11-7 første ledd være?
 - b) Hvilke rutiner bør etableres for å sikre at domstollederen kan følge med på utøvelsen og gjennomføringen av aktiv saksstyring i den enkelte sak jf § 11-7 annet ledd??

Utarbeidet av
rådgiver Karl Otto Thorheim, Justisdepartementet, og
sorenskriver Anne Austbø

